การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในรายวิชาบรรยายกับสมรรถนะของพยาบาลในยุควิถีใหม่

Active learning management in a lecture course and nursing competency in new normal era

สุพัตรา บัวที นิตยา สุทธยากร อาภรณ์ คำก้อน และเลอลักษณ์ แทนเกษม
Suputra Buatee, Nitaya Suthayakorn, Aphorn Khamkon, and Lerluk Tankasem
คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Faculty of Nursing, Mahasarakham University

บทคัดย่อ

การจัดการศึกษาทางการพยาบาลเน้นที่การประยุกต์ความรู้เพื่อให้การปฏิบัติการพยาบาลสำหรับผู้รับบริการแต่ละรายได้อย่างเหมาะสม การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นช่องทางที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะในการคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา และการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนริเริ่ม แลกเปลี่ยน และถ่ายทอดความรู้ ความคิด และประสบการณ์ ทักษะพื้นฐานนี้จะช่วยพัฒนาสมรรถนะเชิงวิชาชีพ และสมรรถนะของการเป็นพลเมืองโลกที่จำเป็น การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นกระบวนการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้มีความใฝ่เรียนรู้ และการคิดเชิงวิเคราะห์ที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัวเองให้พร้อมกับการดูแลประชาชนตามสถานการณ์ยุคดิจิตอลและโรคอุบัติใหม่

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, สมรรถนะของพยาบาล, การศึกษาพยาบาล

Abstract

Nursing education management focuses on applying knowledge to gain appropriate nursing practice for each individual. Active learning can provide opportunities for learners to use their skills in critical thinking, problem solving, and learning by doing. Active learning activities need learners to initiate, exchange and share knowledge, insight and experience. These basic skills can facilitate the development of essential

Corresponding author E-mail: lerluk.m@msu.ac.th
วันที่รับบทความ: 20 สิงหาคม 2566 วันแก้ไขบทความ: 19 ตุลาคม 2566 วันตอบรับบทความ: 31 ตุลาคม 2566

professional and global citizen competencies. Active learning management is a process to develop learners' competencies in learning desire and critical thinking. These competencies can support learners' adaptation to care for people in digital era and emerging diseases.

Keywords: Active Learning Management, Nursing Competency, Nursing Education

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและปัญหาสุขภาพของประชาชนมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วความซับซ้อนของความต้องการสุขภาพ ความก้าวหน้าทางการแพทย์ ตลอดจนผลกระทบจากโรคอุบัติใหม่ทำให้เกิดการเปลี่ยนวิถีชีวิตมาพึ่งพิงเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น ทำให้การจัดการเรียนการสอนต้องพัฒนาไปให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะเพิ่มขึ้น ได้แก่ ทักษะความรู้และนวัตกรรมกับทักษะชีวิตและอาชีพ การเสาะแสวงหาความรู้ในศตวรรษที่ 21 นี้ ผู้เรียนสามารถเข้าถึงสื่อเพื่อค้นคว้าหาความรู้ได้อย่างง่าย สามารถค้นคว้าได้ตลอดเวลาและค้นคว้าได้ทุกประเภทของความรู้ เป็นผลให้การเรียนการสอนเดิมที่ครูเป็นผู้ถ่ายทอดจึงกลายมาเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้โดยอาศัยกระบวนการสอนแบบเชิงรุกเพื่อการพัฒนาให้ผู้เรียนได้ตอบสนองความคาดหวังของระบบบริการสุขภาพเพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีสมรรถนะที่เป็นมาตรฐานตามกำหนดของสภาวิชาชีพการพยาบาล และให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ตลอดจนบริบทของสังคมไทยที่เปิดกว้างต่อความแตกต่าง และหลากหลายทางวัฒนธรรม จึงเป็นที่มาของการพัฒนาหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองความต้องการในยุควิถีใหม่ที่ต้องปรับรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต อันเนื่องจากมีบางสิ่งมากระทบต่อแบบแผนและแนวทางปฏิบัติที่คนในสังคมคุ้นเคยอย่างเป็นปกติและเคยคาดหมายล่วงหน้าได้ ที่ต้องเปลี่ยนแปลงไปสู่วิถีใหม่ภายใต้หลักมาตรฐานใหม่ที่ไม่คุ้นเคย (ชญานุช เรืองจันทร์, 2563)

การเตรียมพยาบาลให้มีสมรรถนะเพื่อการทำงานในยุควิถีใหม่จำเป็นต้องพัฒนาทั้งสมรรถนะเชิงวิชาชีพและสมรรถนะของการเป็นพลเมืองโลกให้ผู้เรียนมีทักษะในการออกไปประกอบอาชีพ และดำรงชีพในโลกศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญมาก คือ ทักษะการเรียนรู้ (learning skill) โดยใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่เอื้อต่อการพัฒนาความสามารถในการคิด สะท้อนคิด และคิดอย่างมีวิจารณญาณ โดยการเสริมองค์ความรู้ ทักษะเฉพาะทาง ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และสมรรถนะของการรู้เท่าทัน (literacy) (อมรรัตน์ เตชะนอก และคณะ, 2563) ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถทำงานและดำเนินชีวิตอยู่ในโลกในยุคศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีความสุข มีประสิทธิภาพ และเต็มศักยภาพ การจัดการศึกษาเชิงรุกเป็นวิธีการเรียนรู้ที่อยู่บนพื้นฐานการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน และยังเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิดวิเคราะห์เช่นเดียวกัน การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการเตรียมคนให้เผชิญการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว รุนแรง พลิกผัน และคาดไม่ถึง คนยุคใหม่ต้องมี

ทักษะสูงในการเรียนรู้และการปรับตัว (วิจารณ์ พานิช, 2558) เช่นเดียวกับผู้เรียนพยาบาลในยุคนี้ที่ต้องมีโอกาสในการพัฒนาสมรรถนะของตนเองเพื่อการทำงานในยุควิถีใหม่ การเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์และช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้ และทักษะในการแก้ไขปัญหาได้เหมาะสมและหลากหลายบนพื้นฐานการใช้การสะท้อนคิดในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ในการจัดการศึกษาทางการพยาบาลทั้งในภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ จึงเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวทางสำคัญในการหล่อหลอมให้ผู้เรียนมีโอกาสในการพัฒนาสมรรถนะของบัณฑิตพยาบาลให้มีความสามารถในการทำงานในยุควิถีใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมรรถนะพยาบาลวิชาชีพกับการทำงานในยุควิถีใหม่

สมรรถนะของพยาบาลหมายถึงความสามารถในการปฏิบัติพยาบาลได้ตามขอบเขตวิชาชีพอย่างปลอดภัย มีความรับผิดชอบ เป็นผู้ร่วมงาน และเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ตลอดจนมีการพัฒนาตน และพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสภาการพยาบาลได้กำหนดสมรรถนะไว้ 8 ด้าน ได้แก่ 1) จริยธรรม จรรยาบรรณและกฎหมาย 2) การปฏิบัติพยาบาลและผดุงครรภ์ 3) คุณลักษณะเชิงวิชาชีพ 4) ภาวะผู้นำ การจัดการและการพัฒนาคุณภาพ 5)วิชาการและวิจัย 6) การสื่อสารและสัมพันธภาพ 7) เทคโนโลยีและสารสนเทศ และ 8) สังคม (สภาการพยาบาล, 2561) รวมทั้งต้องมีสมรรถนะสากล 7 ด้าน ได้แก่ 1) การสื่อสาร 2) เทคโนโลยี 3) การสร้างผลิตผลที่มีคุณภาพ 4) วัฒนธรรม 5) การบริหารจัดการ 6) การเป็นผู้นำ และ 7) ความรู้เชิงวิชาการ (สมสมร เรืองวรบูรณ์, 2561) และสมรรถนะที่ควรเพิ่มเติมในบริบทของประเทศไทยได้แก่ 1) ความรู้และทักษะการดูแลแบบทางเลือกหรือแบบผสมผสาน และ 2) ความสามารถในการใช้ภาษาต่างประเทศเป็นภาษาที่สอง (เยาวเรศ สมทรัพย์ และ อัชฌา วารีย์, 2562) โดยสมรรถนะพื้นฐานที่สำคัญในการทำงานในยุควิถีใหม่ต้องการผู้ที่มีการคิดอย่างมีวิจารณญาณซึ่งจำเป็นต่อการประยุกต์ใช้กระบวนการพยาบาลนำไปสู่การวางแผนการพยาบาลในการปฏิบัติการพยาบาลที่มีประสิทธิภาพ (สุพิมล ขอผล และคณะ, 2562) การปฏิบัติการพยาบาลในยุควิถีใหม่ต้องการสมรรถนะตามขอบเขตวิชาชีพตามที่สภาวิชาชีพกำหนด สมรรถนะสากล และสมรรถนะตามบริบทสังคมไทย ทั้งนี้ต้องอาศัยพยาบาลที่สามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับปัญหาสุขภาพและเกิดความปลอดภัยต่อทั้งผู้รับบริการ ผู้ร่วมงาน และตนเอง

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก: ความหมายและหลักการ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยทำกิจกรรมการเรียนรู้และคิดใคร่ครวญเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติ (Bonwell & Eison, 1991) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือทำและคิดในสิ่งที่ทำไปเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์ตรงให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนโดยสร้างปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนและครูด้วยการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันทั้งในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน เกิดการสร้างองค์ความรู้ขึ้นจากสิ่งที่ได้ลงมือทำผ่านการฟัง การพูด การอ่าน การเขียน การอภิปรายและการสะท้อนคิดร่วมกันเพื่อสร้างความหมายของเนื้อหาสาระที่ได้เรียนรู้และเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมให้ได้มากที่สุด (กมล โพธิเย็น, 2564) การจัดการเรียนรู้เชิงรุกส่งผลให้การ

เรียนรู้ และความสามารถทางคลินิกของนักศึกษาพยาบาลดีกว่ากลุ่มที่ไม่ได้มีการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้ (Leong & Clutter, 2015) และยังพบว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น (เกศินี วุฒิวงศ์ และคณะ, 2561)

หลักการจัดการเรียนรู้เชิงรุกประกอบด้วยการจัดการเรียนรู้ลักษณะที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนในเรื่องต่อไปนี้ 1) มีการคิดการแก้ปัญหาและการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ 2) มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้สูงสุด 3) สร้างองค์ความรู้และจัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง 4) มีส่วนร่วมในการเรียนการสอนทั้งการสร้างองค์ความรู้ การสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน ร่วมมือกันมากกว่าการแข่งขัน 5) เรียนรู้ความรับผิดชอบร่วมกัน มีวินัยในการทำงาน การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ 6) สร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียน อ่านพูดฟังคิดอย่างลุ่มลึก ผู้เรียนเป็นผู้จัดระบบการเรียนรู้ด้วยตนเอง 7) พัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง 8) บูรณาการข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศและหลักการความคิดรวบยอด และ 9) ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเป็นผู้ปฏิบัติด้วยตนเอง (รัศมี ศรีนนท์ และคณะ, 2561)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสทั้งในการริเริ่ม มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ คิดใคร่ครวญ การประเมินผล และสามารถถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจให้กับผู้อื่น จากลักษณะของการเรียนรู้ดังกล่าวทำให้ผู้เรียนมีโอกาสในการทำความเข้าใจความคิดของตนเองและผู้อื่นเพิ่มมากขึ้นซึ่งช่วยให้ทำงานและใช้ชีวิตในยุควิถีใหม่ได้ดีขึ้น

วิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น 1) **การตั้งคำถาม** เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสในการทำให้ผู้เรียนคิดและแสวงหาคำตอบที่ใช้ได้ทั้งในการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีและปฏิบัติ (Lampkin et al., 2015) ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เป็นการกระตุ้นความสนใจ ค้นคว้า คิด และประเมินผล ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ (จิรภัค สุวรรณเจริญ, 2562) 2) **การจัดทำเรียงความ** หรือรายงานการทำกรณีศึกษา ซึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีการเขียนเรียงความรายงานเป็นผลการศึกษารูปแบบการเรียนการสอนโดยนำองค์ประกอบของแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (constructivist) มาออกแบบการจัดการเรียนการสอนให้เป็นขั้นตอนโดยใช้แผนผังความคิด (mind mapping) เป็นเครื่องมือในการสร้างเสริมการเรียนรู้และการคิดที่ชัดเจน ช่วยให้ผู้เรียนสามารถอธิบายขยายความ และเขียนออกมาด้วยความคิดของตนเองได้ เป็นการเสริมสร้างความสามารถในการคิดวิเคราะห์ (Pichianwilai, 2018) การจัดการเรียนรู้ผ่านการเขียนเป็นวิธีการที่ช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะในการเรียนรู้ที่จะใช้แก้ปัญหาในการทำงานได้ โดยเฉพาะหากมีการเขียนในการสะท้อนโดยพบว่าการเขียนสะท้อนประสบการณ์จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ มีความรับผิดชอบและทำให้ค้นคว้าด้วยตนเองเพิ่มมากขึ้น (พิชฌาย์วีร์ สินสวัสดิ์, 2562) 3) **การใช้กิจกรรมเป็นฐาน**โดยการจัดการเรียนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การมีส่วนร่วมในการเรียน สร้างองค์ความรู้ จัดระบบการเรียนรู้ ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เปิดโอกาสให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้อภิปรายความรู้ และมีปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะในการเรียนรู้ ประกอบด้วยทักษะการอ่าน การเขียนเพิ่มมากขึ้น (ศุภาพิชญ์ มณีสาคร และคณะ,

2564) 4) **การอภิปราย** การจัดการเรียนรู้ผ่านการอภิปราย การอภิปรายแบบใช้สุนทรียสนทนาเป็นความร่วมมือ การถ่ายทอด และลำดับความคิดที่ตอบสนองด้วยปัญญา เป็นวิธีการเรียนรู้ที่นำความแตกต่างหลากหลายทางความคิดมุ่งสู่การเรียนรู้อย่างสร้างสรรค์ สร้างโอกาสให้เกิดพลังแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมีการคิด วิเคราะห์ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการเรียนรู้จากกระบวนการคิดร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เป็นกระบวนการสร้างความร่วมมือด้วยการสนทนา (Slocum, 2003) มีการพูดคุยสนทนาในประเด็นที่สนใจร่วมกันให้ความเคารพในความคิดของกันและกัน (Hechenbleikner et al., 2018) มีการกำหนดกฎ กติกา มารยาทในการสนทนา คือ ไม่มีความขัดแย้ง ไม่มีบทสรุป เป็นการปล่อยให้กระแสของความหมาย ความคิด หรือ ความรู้ต่าง ๆ หลั่งไหลระหว่างกันจากคนหนึ่งไปยังอีกคนหนึ่งและจากคนหนึ่งไปยังอีกกลุ่มหนึ่งต่อเนื่องไป

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของการสะท้อนการเรียนรู้ (reflective learning) ประโยชน์การสะท้อนการเรียนรู้ จะช่วยทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง กิจกรรมการเรียนรู้ที่ปราศจากการสะท้อนกลับ (reflection) จะเป็นการเรียนรู้ที่ผิวเผิน การสะท้อนกลับการเรียนรู้ นำสู่การตระหนักรู้ในตัวตนของตนเอง (self -awareness) ซึ่งเป็นขั้นแรกของการเปลี่ยนแปลงในทางบวก ช่วยให้เข้าใจในเรื่องต่อไปนี้ จุดอ่อน จุดแข็งในตัวเอง การพัฒนาคุณลักษณะของตนเอง การพัฒนาทางวิชาชีพ/วิชาการ การคิดเชิงระบบ และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

ประสบการณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ผู้เขียนได้นำวิธีการจัดการเรียนรู้เชิงรุกมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติในรายวิชาความต้องการของมนุษย์และการพยาบาล ซึ่งเป็นรายวิชาในหมวดวิชาชีพได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก โดยใช้การวิเคราะห์และอภิปรายกรณีศึกษา การจัดเรียนรู้เสมือนจริง มอบหมายการทำบทบาทสมมุติ การเขียนเรียงความ การสรุปเนื้อหาการเรียนรู้เป็นแผนผังมโนทัศน์ แผนผังความคิด ซึ่งพบว่าการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าใจผู้รับบริการในแง่มุมของผู้ที่เจ็บป่วยและเป็นทุกข์ ทั้งยังรับรู้และเข้าใจความต้องการที่ควรจะได้รับการดูแลจากบุคลากรทีมสุขภาพและจากครอบครัว การจัดการเรียนรู้ในภาคทฤษฎีในลักษณะนี้เป็นการเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเข้าใจสถานการณ์ของผู้รับบริการตามความเป็นจริง หรือให้ผู้เรียนมองเห็นภาพก่อนฝึกปฏิบัติการพยาบาล พร้อมทั้งมีโอกาสในการทำความเข้าใจในตนเองอย่างถูกต้องพร้อมที่จะเป็นผู้ให้บริการทั้งในสถานพยาบาลและในชุมชน

ประสบการณ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาดังกล่าว เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้กระทำ และร่วมคิดในการออกแบบการเรียนรู้และคิดใคร่ครวญในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้ปฏิบัติ ซึ่งในทุกกิจกรรมได้ยึดหลักการของการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Bonwell & Eison, 1991) ดังนี้

1. **กิจกรรมการอภิปรายกรณีศึกษาในกลุ่มย่อย** เป็นกิจกรรมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความต้องการและการตอบสนองความต้องการจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษา จัดการเรียนรู้โดยมอบหมายให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มย่อยสัมภาษณ์กรณีศึกษา การสรุปเนื้อหาจากการสัมภาษณ์และการค้นคว้า นำมาอภิปรายและนำ

เสนอด้วยรูปภาพกราฟฟิก ผังความคิด หรือผังมโนทัศน์ โดยผู้สอนให้คำปรึกษา และแนะนำในการดำเนินกิจกรรม ในกิจกรรมนี้ผู้เรียนมีโอกาสในการริเริ่ม วิเคราะห์ สรุปการเรียนรู้ถ่ายทอดให้สมาชิกในกลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน

2. **บทบาทสมมุติ** เป็นกิจกรรมกลุ่มเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำงานร่วมกัน ใช้ข้อมูลร่วมกัน และช่วยในการตัดสินใจให้แก่สมาชิกในกลุ่มที่จะทำงานภายในขอบข่ายที่รับผิดชอบของแต่ละคนซึ่งผู้เรียนดำเนินกิจกรรมกลุ่มโดยการประชุมเพื่อเตรียมการเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมบทบาทสมมุติบรรลุผลเพื่อให้ผู้เรียน มีความรู้ความเข้าใจนำแนวคิดการพยาบาลมาประยุกต์ใช้ วางแผนการพยาบาลเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการโดยผู้สอนให้คำปรึกษา และเสนอแนะนำการเตรียม และดำเนินกิจกรรมบทบาทสมมุติ ผู้เรียนมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อให้การดำเนินกิจกรรมบทบาทสมมุติได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ผู้เรียนได้ฝึกการค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการพยาบาล จัดทำข้อสรุปข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบของบทบาทสมมุติซึ่งทำให้มีการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างสมเหตุสมผล ฝึกการโต้แย้งทางวิชาการ

3. **การอภิปรายในชั้นเรียน** ผ่านกิจกรรมสุนทรียสนทนาเป็นกิจกรรมทบทวน และสรุปความรู้เกี่ยวกับการพยาบาลเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ โดยจัดการเรียนรู้โดยการมอบหมายให้ผู้เรียนทุกคนสรุปข้อมูลที่ได้จากทั้งจากการค้นคว้าจากการสัมภาษณ์ และเอกสารทางวิชาการ การสรุปเนื้อหาจากการสัมภาษณ์และการค้นคว้า รวมทั้งจากการสังเกตบทบาทสมมุติ โดยมอบหมายงานล่วงหน้าก่อนเข้าชั้นเรียน ในช่วงการดำเนินกิจกรรมแลกเปลี่ยนความรู้และนำเสนอผลลัพธ์หลังการทำกิจกรรม โดยนำเสนอด้วยรูปภาพกราฟฟิก ผังความคิด หรือตามวิธีการที่เหมาะสมและความถนัดของผู้เรียน โดยผู้สอนให้คำปรึกษา และแนะนำในการดำเนินกิจกรรม

4. **การเขียนเรียงความ** มอบหมายให้ผู้เรียนจัดทำเรียงความเกี่ยวกับความต้องการของมนุษย์และการพยาบาลโดยการเตรียมการเรียนรู้ด้วยการสืบค้นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่จะเรียนก่อนเข้าห้องเรียน ผู้อำนวยการเรียนรู้ให้คำสำคัญเพื่อใช้ในการค้นคว้าและสรุปข้อมูลการสืบค้นเพื่อจัดทำร่างเรียงความ หลังจากนั้นผู้เรียนจัดทำร่างเรียงความเสนอผู้อำนวยการเรียนรู้ให้คำแนะนำเพื่อให้ผู้เรียนปรับปรุงเรียงความ

การจัดการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้ผู้เรียนริเริ่มมีส่วนร่วม คิดใคร่ครวญมีในการฝึกทักษะทั้งการพูด การอ่าน การเขียน ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะพื้นฐานที่สำคัญคือการคิดวิเคราะห์แบบมีวิจารณญาณซึ่งจะช่วยในการพัฒนาสมรรถนะที่สอดคล้องกับการปฏิบัติการพยาบาลในยุควิถีใหม่

ผลลัพธ์การเรียนรู้ ผู้เรียนได้สะท้อนผลลัพธ์การเรียนรู้โดยสะท้อนประสบการณ์การเรียนรู้ที่แสดงให้เห็นถึงการมีกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนกล่าวว่า ".เป็นการศึกษาด้วยตนเอง การทำกิจกรรมร่วมกันกับสมาชิกกลุ่มและอาจารย์ผู้สอนทำให้เกิดการสร้างสัมพันธภาพ สามัคคี สมาชิกกลุ่มเกิดความคิดสร้างสรรค์ สามารถแสดงความคิดเห็นได้เต็มที่..." และมีการคิดใคร่ครวญถึงกิจกรรมการเรียนรู้ โดยพบว่าผู้เรียนสะท้อนว่ากิจกรรมการเรียนรู้ช่วยให้เข้าใจตนเองมากขึ้น ดังเช่นคำกล่าวว่า "... สามารถพูดอธิบายให้ผู้อื่นเข้าใจในความคิดของเรา มีความเข้าใจขึ้นจากการศึกษาของตนเอง และการปรึกษาผู้อื่น และทำให้เข้าใจและยอมรับความคิดเห็นผู้อื่นเพิ่มมากขึ้น "... เข้าใจการแสดงความคิดเห็น การรับรู้ความรู้สึกต่าง ๆ " นอกจากนี้ผู้เรียนได้เขียนสะท้อนความพึงพอใจ และยอมรับการ

เรียนรู้เชิงรุกสอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่าผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ (Everly, 2013) ตัวอย่างเช่น “ มีความรู้สึกแปลกและตื่นเต้น ... เพราะมีความเข้าใจตื่นตัวตลอดเวลา ”

ผู้เรียนสะท้อนสมรรถนะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ซึ่งจะช่วยพัฒนาผลการจัดการเรียนรู้เป็นไปตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการเรื่องมาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2560 (2561) โดยผู้เรียนสะท้อนสมรรถนะและคุณลักษณะ ได้ดังนี้ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม โดยมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ และบทบาทที่ได้รับจากกลุ่ม ทำให้งานกลุ่มมีกระบวนการกลุ่มจนเกิดผลสำเร็จ 2) ด้านความรู้มีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาโดยผู้เรียนกล่าวว่า “ การเรียนแบบนี้ทำให้เกิดความเข้าใจ เห็นภาพชัดมากขึ้น ” “ เกิดการเรียนรู้และเข้าใจง่าย ” “ เกิดความเข้าใจเนื้อหาและจำได้มากขึ้น ” “ เข้าใจบทเรียนมากขึ้น ” 3) ด้านทักษะทางปัญญาผู้เรียนกล่าวว่า “ เกิดการเชื่อมโยงความรู้ ” “ ทำให้สามารถเชื่อมโยงองค์ประกอบของความต้องการของมนุษย์ทั้ง 14 ด้านได้อย่างสัมพันธ์กัน ” 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบผู้เรียนสามารถทำงานเป็นทีม ใช้กระบวนการกลุ่มในการทำงาน ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นผู้เรียนบอกว่า “การทำงานกลุ่มทำให้รู้จักเพื่อนเพิ่มขึ้น ” เกิดความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา มีการแบ่งงานมีการระดมความคิดในการทำงาน เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน “ รู้จักแก้ไขปัญหาร่วมกัน ” และ “ เรียนรู้กระบวนการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ ”

นอกจากนี้แล้วผู้เรียนได้สะท้อนเรื่องความสามารถในการทำงานยุควิถีใหม่เรื่องทัศนคติเชิงบวกและทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนี้ 1) ทัศนคติเชิงบวก สิ่งที่ผู้เรียนสะท้อน ได้แก่ “ สนุกกับความแปลกใหม่ ” “ ประทับใจมาก ” “ ตื่นเต้นกับรูปแบบการสอน ... มีการตื่นตัวกับการเรียน” ทัศนคติที่ดี และความพึงพอใจต่อการเรียนรู้จะเป็นปัจจัยสำคัญต่อความพร้อมในการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาพยาบาลสอดคล้องกับการศึกษาของ ธัญญาสิริ ธันยสวัสดิ์ และคณะ (2565) ที่พบว่า การรับรู้สมรรถนะของตนเอง เจตคติต่อวิชาชีพ ความพึงพอใจมีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพร้อมในการฝึกปฏิบัติ (Thongkamwong et al., 2022) มีส่วนช่วยในการพัฒนาประสบการณ์เชิงอารมณ์ที่ช่วยลดความวิตกกังวล ความกลัวระหว่างการฝึกปฏิบัติงานระหว่างการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิต (สมจิตต์ เวียงเพิ่ม และคณะ, 2563) 2) ทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สิ่งที่ผู้เรียนสะท้อน ได้แก่ “ เป็นการเรียนที่ต้องพัฒนาตนเองเสมอ ต้องค้นคว้าหาข้อมูลเอง” การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดแบบตื่นรู้ช่วยให้นิสิตมีประสบการณ์ในการค้นคว้าข้อมูลด้วยตนเอง และพบว่ากิจกรรมการมส่วนร่วมในการสะท้อนคิดการทำบทบาทสมมุติ และในส่วนของกิจกรรมอื่น ๆ จะช่วยให้นิสิตได้พัฒนาทักษะในการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Alt et al., 2022) และ 3) ทักษะการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ได้แก่ “ การแก้ปัญหาหรือเหตุการณ์เฉพาะหน้า ”

ผลการเรียนรู้ที่เกิดจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกช่วยให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาสมรรถนะตามมาตรฐานการเรียนรู้ และยังช่วยพัฒนาทักษะสำคัญในการเรียนรู้ ทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้และการดำเนินชีวิตในยุควิถีใหม่

บทสรุป

การจัดการเรียนเชิงรุกด้วยวิธีการสอนที่หลากหลายที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ได้พัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และแก้ไขปัญหา

ได้เพิ่มขึ้น ทั้งยังสามารถเห็นภาพชัดเจนขึ้นทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจบริบทของผู้รับบริการและสามารถหาวิธีแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้รับบริการได้อย่างเหมาะสมต่อไป ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับวิชาชีพพยาบาลและควรจะส่งเสริมให้มีการใช้การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กมล โพธิเย็น. (2564). Active learning: การจัดการเรียนรู้ที่ตอบโจทย์การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 19*(1), 11-28.

เกศินี วุฒิวงศ์, ดารินทร์ เหมะวิบูลย์ และ สุกาญจนา แม้นมาลัย. (2561). ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาพยาบาลที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก. *วารสารสมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทยฯ สาขาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 24*(2), 12-24.

จิรภัค สุวรรณเจริญ. (2562). การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ สำหรับนักศึกษาพยาบาลศาสตร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุราษฎร์ธานี. *วารสารวิจัยและนวัตกรรมทางสุขภาพ, 2*(1), 37-47.

ชญานุช เรืองจันทร์. (2563, กรกฎาคม 21). *ความปกติใหม่ (New Normal)*. องค์การพิพิธภัณฑ์วิทยาศาสตร์แห่งชาติ. https://www.nsm.or.th/nsm/th/node/5730

ธัญญาสิริ ธันยสวัสดิ์, เยาลักษณ์ โพธิดารา, ลลิตา ปักเขมายัง, ญาธิดา วุฒิศาสตร์กุล, และนภารินทร์ นวลไธสง. (2565). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพร้อมในการฝึกปฏิบัติการพยาบาลของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารพยาบาลและสุขภาพ สสอท, 4*(2), Article e2738.

ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาพยาบาลศาสตร์ พ.ศ. 2560. (2561, 3 มกราคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 135 ตอนพิเศษ 1 ง. หน้า 7-11.

พิชฌาย์วีร์ สินสวัสดิ์. (2562). ผลของการจัดการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติการสะท้อนคิดต่อพฤติกรรมการสะท้อนคิดของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยสยาม, 20*(39), 88-98.

เยาวเรศ สมทรัพย์ และ อัชฌา วารีย์. (2562). แบรนด์พยาบาลไทยในศตวรรษที่ 21: ความท้าทายต่อวิชาชีพพยาบาล. *วารสารพยาบาลสงขลานครินทร์, 39*(3), 169-178.

รัศมี ศรีนนท์, อุดมกฤษฎิ์ ศรีนนท์, วิภารัตน์ ยมดิษฐ์, และกรรณิการ์ กิจนพเกียรติ. (2561). การจัดการเรียนรู้เชิงรุกในยุคไทยแลนด์ 4.0. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยศิลปากร, 9*(2), 331-343.

วิจารณ์ พานิช. (2558). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ ในศตวรรษที่ 21. *วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้, 1*(2), 1-14.

ศุภาพิชญ์ มณีสาคร โฟน โปร์แมนน์, วรรณวดี ณภัค, และปิยอร วจนะทินภัทร. (2564). ผลการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกโดยใช้กิจกรรมเป็นฐานต่อความรู้ ทักษะการอ่านและเขียนภาษาอังกฤษและทัศนคติต่อการเรียนของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารวิจัยทางวิทยาศาสตร์สุขภาพ, 15*(1), 35-46.

สภาการพยาบาล. (2561). ประกาศสภาการพยาบาล เรื่อง สมรรถนะหลักของผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก สาขาพยาบาลศาสตร์ หลักสูตรฝึกอบรมการพยาบาลขั้นสูงระดับวุฒิบัตรและได้รับวุฒิบัตร/หนังสืออนุมัติแสดงความรู้ความชำนาญเฉพาะทางการพยาบาลและการผดุงครรภ์และการพยาบาลเฉพาะทางสาขาพยาบาลศาสตร์. สภาการพยาบาล.

สมจิตต์ เวียงเพิ่ม, วัชรี แสงสาย, แสงนภา บารมี, และภาวินี เสาะสืบ. (2563). การเรียนรู้ผ่านการสะท้อนคิดหลังการฝึกปฏิบัติการพยาบาลบุคคลที่มีปัญหาทางจิตของนักศึกษาพยาบาล. *วารสารวิชาการสาธารณสุข, 23*(6), 1095-1102.

สมสมร เรืองวรบูรณ์. (2561). สมรรถนะสากลของวิชาชีพพยาบาล: สาระที่จำเป็น. *วารสารมหาวิทยาลัยนครพนม,* (ฉบับการประชุมวิชาการครบรอบ 25 ปี), 262-268.

สุพิมล ขอผล, จินตวีร์พร แป้นแก้ว, ธณัชช์นรี สโรบล, เกศราภรณ์ ชูพันธ์, สุมิตรพร จอมจันทร์, และนิตยา บุญลือ. (2562). การพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณโดยใช้การสะท้อนคิด (Reflective Thinking) ในนักศึกษาพยาบาล. *พยาบาลสาร, 46*(1), 87-101.

อมรรัตน์ เตชะนอก, รัชนี จรุงศิรวัฒน์, พระฮอนด้า วาทสทโท, และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น. (2563). การจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21. *วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 7*(9), 1-15.

Alt, D., Raichel, N., & Naamati-Schneider, L. (2022). Higher education students' reflective journal writing and lifelong learning skills: Insights from an exploratory sequential study. *Frontiers in Psychology, 12*, Article 707168. https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.707168

Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). Active learning: Creating excitement in the classroom. ASHE-ERIC Higher Education Report No.1, The George Washington University, School of Education and Human Development.

Everly, M. (2013). Are students' impression of improved learning through active learning methods reflected by improved test scores? *Nurse Education Today, 33*, 148-151.

Hechenbleikner, P., Gilburg, D., & Dunnell, K. (2018). The world café goes local: A town plans for the future. https://thesystemsthinker.com/the-world-cafe-goes-local-a-town-plans-for-the-future/

Lampkin, S. J., Collins, C., Danison, R., & Lewis, M. (2015). Active learning through a debate series in a first-year pharmacy self-care course. *American Journal of Pharmaceutical Education, 79*(2), 1-6.

Leong, C. S., & Clutter, L. B. (2015). Active learning improves nursing student clinical performance in an academic institution in Macao. *Chinese Nursing Research, 2*(2-3), 35-39. https://doi.org/10.1016/j.cnre.2015.08.001

Pichianwilai, W. (2018). The effect of constructivist instructional strategies on critical thinking abilities of nursing students. *Suranaree Journal of Social Science, 12*(1), 37-47. https://doi.org/10.55766/ZPJW3042

Slocum, N. (2003). *Participatory methods toolkit. A practitioner's manual.* https://archive.unu.edu/hq/library/Collection/PDF_files/CRIS/PMT.pdf

Thongkamwong, N., Rattanamongkolgul, D., Inkoom, J., Lertwongpaopun, W., Kuptanont, K., Nikonpakorn, U., Kaewphinit, U., Rujipong, P., Samaisong, K., & Phetlerthirunkul, P. (2022). Effects of active-learning to enhance expected learning outcome and students' satisfaction of nursing students in the subject of gerontological nursing. *Journal of Research and Curriculum Development, 12*(2), 17-31.